

หนังสือเล่มยักษ์: เครื่องมือในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม

ดร. มยุรี ถาวรพัฒน์

ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต

เมื่อพูดถึงหนังสือเล่มยักษ์ คนก็มักจะคิดถึงเรื่องสื่อการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการอ่าน – เขียน และทักษะทางไวยากรณ์ของผู้เรียน หนังสือเล่มยักษ์ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอ่านร่วมกันเป็นกลุ่ม รู้สึกสบาย เป็นกันเอง ไม่เครียด เป็นหนังสือมีรูปที่ชัดเจน ผู้เรียนสามารถเดาเรื่องได้และสามารถเข้าใจเนื้อเรื่องได้ทันทีที่กำลังอ่านอะไร เพราะอ่านไปพร้อมกับครูและเพื่อนๆ

หนังสือเล่มยักษ์มีการกล่าวถึงไว้ในงานวิจัยหลายที่ ซึ่งมองหนังสือเล่มยักษ์ในฐานะสื่อการเรียนการสอน เช่น โครงการวิจัยปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษา (ไทย-มลายูถิ่น), การอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของ จังหวัดจันทบุรี โครงการการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ภาษาเขมรถิ่นไทย เพื่อการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นและเสริมสร้างการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ต.เชื้อเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ เป็นต้น ในที่นี้จะมองหนังสือเล่มยักษ์ในมุมที่แตกต่างจากสื่อเพื่อการเรียนการสอนในโรงเรียน แต่จะมองหนังสือเล่มยักษ์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย อย่างไรก็ตามต้องมาทำความรู้จักกับหนังสือเล่มยักษ์กันก่อนว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร และทำได้อย่างไร

ลักษณะของหนังสือเล่มยักษ์

หนังสือเล่มยักษ์เป็นหนังสือที่มีขนาดใหญ่ ขนาดประมาณ A 3 แข็งแรง ไม่ขาดง่าย มีภาพประกอบขนาดใหญ่ ชัดเจน และน่าสนใจมีตัวหนังสือขนาดใหญ่ สามารถมองเห็นและอ่านได้ในระยะ 5 เมตร และเนื้อเรื่องมีความหมายหรือใจความสำคัญ

การทำหนังสือเล่มยักษ์

ขั้นตอนที่ 1

1. เขียนเรื่อง
2. อ่านเนื้อเรื่องให้ผู้รู้ภาษานั้นๆ ว่าเขียนอย่างไร
3. ปรับปรุงและแก้ไขให้ชัดเจนเพื่อความถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 2

1. เมื่อได้เรื่องเรียบร้อยแล้วให้เขียนลงในกระดาษ A3 ทั้งข้อความและภาพประกอบ มีกระดาษลอกลายเพื่อให้ข้อความเสมอเหมือนกันทั้งเล่ม (ใน 1 หน้าคู่มือทั้งภาพและเนื้อเรื่องของภาพ)
2. เขียนลงดินสอให้ผู้รู้ตรวจสอบความถูกต้อง
3. ให้ผู้รู้อีกคนทำการตรวจดูเนื้อหา, เรื่องราวและลายมือที่เขียน
4. แก้ไขในส่วนที่ผิดให้เรียบร้อยก่อนการลงหมึก เพื่อความสวยงาม (ถ้าลงหมึกทันทีจะทำการแก้ไขลำบาก)

ขั้นตอนที่ 3

1. เรียงลำดับเรื่องราวที่เขียน และต้องเหลือเนื้อที่ไว้เพื่อเขียนหมายเลขหน้า
2. ทำหนังสือต้นแบบเป็นตัวหลักในการทำหนังสือเล่มยักษ์ครั้งต่อไป
3. ต้องแน่ใจว่าเรียงหน้าได้ถูกต้อง ตรงกันทั้งภาพและเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 4

1. ทำหน้าปกของเล่มยักษ์ มีทั้งภาพและชื่อเรื่อง
2. เข้าเล่มให้แข็งแรง
3. เข้าเล่มในแต่และครั้งด้วยกระดาษกาว
4. ประกอบเล่มอีกครั้งด้วยเทปผ้า เพื่อความแข็งแรงของหนังสือเล่มยักษ์

5. เราจะต้องตรวจสอบการเรียงลำดับเนื้อเรื่องและภาพก่อนการประกอบเข้าเล่ม

หนังสือเล่มยักษ์สามารถใช้ประโยชน์ได้ดีและคงทนเป็นเวลานาน

การเขียนเรื่องสำหรับหนังสือเล่มยักษ์

เนื้อหาที่จะนำมาเขียนเรื่องควรเป็นสิ่งที่เด็กรู้จักและคุ้นเคย เช่น สัตว์ สถานที่ งานเทศกาล ในท้องถิ่นที่เด็กรู้จัก ดังนั้นก่อนที่จะเขียนเรื่องผู้ทำเล่มยักษ์ ควรปรึกษากันก่อนว่าควรเขียนเรื่องอะไรที่เหมาะสมกับเด็ก เช่น

- เรื่องใกล้ตัว เช่น เรื่องทำครัว ทำสวน ทำงานบ้าน

- บุคคล ควรเป็นคนที่เด็กรู้จัก เช่น พ่อแม่ พ่อค้าแม่ค้า ครู

- สัตว์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น สัตว์เลี้ยง สัตว์ที่ใช้งาน

- สถานที่ที่เด็กรู้จัก บ้าน ตลาด ป่าหรือน้ำตกที่เด็กรู้จัก

- พืช ก็เป็นพืชพันธุ์ที่เด็กรู้จัก มีอยู่ในท้องถิ่น

- เทศกาลและกิจกรรมที่เด็กมีส่วนร่วม ซึ่งบางครั้งกิจกรรมหรือเทศกาลบางอย่างเด็กไม่ได้มีส่วนร่วมก็ไม่ควรนำมาเขียน เช่น การปลูกสร้างบ้าน เด็กจะได้เข้าร่วมงานฉลองก็ต่อเมื่อสร้างเสร็จแล้ว ดังนั้นหากนำกิจกรรมสร้างบ้านมาเขียนเรื่อง ก็ควรเน้น ไปที่งานฉลองมากกว่าขั้นตอนการสร้างบ้าน เป็นต้น

หนังสือเล่มยักษ์กับการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม

หนังสือเล่มยักษ์นอกจากจะใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการอ่าน – เขียน และทักษะทางไวยากรณ์ของผู้เรียนแล้ว หนังสือเล่มยักษ์ยังถูกนำมาใช้ในงานฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาวะวิกฤตด้วย เพื่อให้เด็กในชุมชนรวมถึงผู้สนใจได้เรียนรู้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ หนังสือเล่มยักษ์นี้จะถูกทำขึ้นภายหลังจากที่ได้มีการสร้างและพัฒนาระบบตัวเขียนแล้ว โดยชุมชนเจ้าของภาษาจะเป็นผู้ลงมือทำเองทั้งหมด และมีพี่เลี้ยงจากศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตเป็นผู้หนุนเสริมการทำงานให้กับชุมชนเจ้าของภาษา โดยการจัดประชุมปฏิบัติการทำสื่อหนังสือเล่มยักษ์ และติดตามการทำงานต่อในพื้นที่ของชุมชนเจ้าของภาษา

อย่างไรก็ตาม ในแต่ละขั้นตอนของการผลิตหนังสือเล่มยักษ์ จะมีคนในชุมชน ที่ต่างเพศ ต่างวัย ต่างอาชีพ ต่างประสบการณ์เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์งาน นี้ ตั้งแต่การเขียนเรื่อง ชัดเวลาเรื่อง การตรวจภาษา การวาดภาพประกอบและการเข้าเล่ม การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมได้ก่อตัวขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนแรกๆ เนื่องจากทุกอย่างที่คิดและออกแบบต้องยึดหลักภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น แม้แต่ภาพที่วาดประกอบก็ต้องแสดงอัตลักษณ์ของความเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมที่ภาษาอ่อนแอและมีความรู้ในท้องถิ่นไม่ลึกซึ้ง มีโอกาสได้เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมจากผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่าผ่านกระบวนการผลิตหนังสือเล่มยักษ์

๒ คนต่างวัย ต่างอาชีพ ร่วมกันทำงาน

๒ เยาวชนมีโอกาสร่วมกิจกรรม

๒ หนังสือเล่มยักษ์กลุ่มละเวือะ จ.แม่ฮ่องสอน

๒ หนังสือเล่มยักษ์กลุ่มของ จ.จันทบุรี

กระบวนการผลิตหนังสือเล่มยักษ์นั้นทำให้เห็นถึงพลังการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน
เจ้าของภาษา ตลอดระยะเวลาการทำงาน นำมาซึ่งความสุข เห็นคุณค่าของภาษาและวัฒนธรรมของตน และ
ความภาคภูมิใจเมื่อเห็นผลสำเร็จของชิ้นงานและการนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชน

อนึ่ง กระบวนการผลิตหนังสือเล่มยักษ์นี้ได้ก่อเกิดแต่เพียง คุณค่า พลัง ความสุข เท่านั้น แต่ังก่อ
เกิดการหวนคื่นและผลิตซ้ำของภาษาและวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ของประเทศไทย เช่น ไทดำ ของ
กะชอง เขมรถิ่นไทย มอญ ละเวือะ อิมปี ปิซุ โซ (ทะวืง) มลายูถิ่น เป็นต้น